

LÄNSI-HERTTONIEMEN KOTIKAUPUNKIPOLKU

Herttoniemi-seura ry
2011

Länsi-Herttoniemen kotikaupunkipolku on osa Helsingin kaupunginosayhdistykset ry Helkan Kotikaupunkipolut -hanketta.

Toimitus ja kartta: Pauli Saloranta

Työryhmä: Seppo Hiltunen, Leeni Hurskainen, Erkki Merimaa, Henrik Nyholm ja Jukka Saaresto

Hanketta ovat tukeneet: Helsingin Lähiöprojekti, Suomen Kulttuurirahaston Uudenmaan rahasto sekä Museovirasto.

Kuvat:

Kannen kuva: V. S. Salokangas: Eränkävijäntori 1957. Helsingin kaupunginmuseo.

Painopaikka: Painotalo Miktor Oy, Helsinki 2011

Tekijänoikeudet © Suomen Kotikaupunkipolut ja Herttoniemi-seura ry
Käyttö sallittu vapaasti ei-kaupallisiin tarkoituksiin lähteen mainiten.

Herttoniemen kotikaupunkipolut netissä:

www.herttoniemi.fi/kotikaupunkipolut

Lisää kotikaupunkipolkuja:

www.helka.net/kotikaupunkipolut

www.kotikaupunkipolut.fi

Johdanto

Helsingin kaupunki varautui tulevaan väestönkasvuun jo varhain hankkimalla omistukseensa maata naapurikunnista. Herttoniemen kartanon se osti 1919. Hallinnollisesti Herttoniemi liitettiin Helsinkiin vuoden 1946 alueliitoksessa. Tuhannen asukkaan Herttoniemi oli tuolloin maaseutua: mm. nykyisen Susitien päässä oli oikea maalaistalo navettoineen kaikkineen.

Länsi-Herttoniemen kerrostaloalue on sodanjälkeisen lähiörakentamisen kultakauden tuotos. Männikköisille kallioille, näköetäisyydelle Helsingin kantakaupungista, nousi nimekkäiden arkkitehtien suunnittelemana 1950-luvun mittaan moderni esikaupunki, jossa asui parhaimmillaan yli 15 000 henkeä. Aikansa monet kulttuuripersonat löysivät sieltä ihanteellisen elinympäristön.

Nykyään Länsi-Herttoniemen väkiluku on noin 8000. Jatkossa täydennysrakentaminen kääntää numerot taas kasvuun. Muutoksissa aktiivisesti vaikuttamassa on Herttoniemi-seura, rekisteröity 1980.

Internetistä löytyviä lisätietoja kohteista on koottu Länsi-Herttoniemen kaupunkipolut nettisivuille osoitteessa www.herttoniemi.fi/kotikaupunkipolut.

Kohteet

1. Herttoniemen kirkko

Hiihtomäentie 23. Herttoniemeläiset kuuluivat vuosisatojen ajan Helsingin pitäjän seurakuntaan, jonka kirkolle oli pitkä ja vaivalloinen matka. Vuonna 1953 emäseurakunnasta lohkaistiin Malmin seurakunta, johon Herttoniemikin siirrettiin. Oman seurakunnan synty liittyy itäisten lähiöiden asukasmäärän voimakkaaseen kasvuun 1960-luvulla. Seurakunta irrotettiin Malmista 1961 ja siitä erotettiin 1965 edelleen Vartiokylä ja Roihuvuori.

Monitoimikirkko valmistui 1958, suunnittelija **Osmo Lappo**. Punatiilinen kirkko on tyyliiltään vuosikymmenen edellä aikaansa. Kirkkosalin ympärillä ovat toimituskappeli, monitoimisali, auditorio, kerhotilat, kirkkoherranvirasto sekä pappien työhuoneet. Kellotornissa on kolme kelloa, joiden kolme soittosävelmää on laatinut kirkkoherra **Veijo Votka** 2008. Urut ovat vuodelta 1962, **Veikko Virtasen** urkutehtaan rakentamat. Alttarikrusifiksin on tehnyt **Gunnar Uotila**, kirkkotekstiilit suunnitellut **Dora Jung** ja ehtoollisvälineet hopeaseppä **Bertel Gardberg**. Kirkon tontilla kallion kupeessa avattiin Herttoniemi-seuran aloitteesta jouluna 2010 uusi muualle haudattujen muistelupaikka, jonka suunnitteli **Jarmo Väisänen** Viherteema oy:stä.

Herttoniemen seurakunnalla on nykyisin kirkot myös Kulosaareissa ja Myllypurossa sekä kappeli Herttoniemenrannassa. Sen tiloissa kokoontuu mm. venäjänkielinen ja arabiankielinen ryhmä. Jäseniä seurakunnassa oli vuoden 2010 lopussa 15 118. Toiminnassa painottuu diakoniatyö: Herttoniemen seurakunta mm. huolehtii paljon julkisuutta saaneesta elintarvikejakelusta Myllypuron liikuntahallilla. Osana Helsingin seurakuntien rationalisointia Kulosaaren seurakunta (2200 jäsentä) liitettiin Herttoniemeen 1.1.2011 alkaen.

Vastapäätä Mäyrätien ja Hiihtomäen tien kulmassa on **Montessori-leikkikoulu** 3–6-vuotiaille. Italialaisen **Maria Montessorin** luoman kasvatustieteen perusajatuksena on lapsen kehityksen ohjaaminen tämän luontaisten herkkyyksien havainnoinnin perusteella. Tämän vuoksi montessoripedagogiikka korostaakin lapsen yksilöllisyyttä ja erilaisuuden huomioonottamista.

2. Mäyräpuisto

Perustettu 1959, suunnittelija Helsingin kaupunginpuutarhuri **Bengt Schalin**, viimeisin kunnostus 1999. Erityisen kaunis korttelipuisto muistuttaa enemmän puutarhaa kuin puistoa. Schalinin aikana istutettiin monet Helsingin nykyisistä kasviharvinaisuuksista sekä lisäykseen otetuista lajikkeista. Puistoissa suosittiin monilajisuutta. Mäyräpuiston keskiosan perennaryhmässä on mm. imiköitä, pioneja, päivänkakkaroita, päivänliiloja ja keväällä kukkivia atsaleapensaita. Kasviharvinaisuuksia ovat kiiltotuomi, kirsikkasorvarinpensas sekä 50-vuotias rusokirsikka. Puistokalusteet uusia, valittu puiston tyyliin sopiviksi. Puiston penkit ovat mallia Göteborg ja aikakaudelle tyyppilliset valaisimet mallia Tapiola. Puiston kulmasta jatkuu pieni käytävä lähikallioille.

Herttoniemen kallioisissa korttelipuistoissa on monia hienoja kivirappusia ja -pöytiä

3. Luola

Liittyy venäläisten ensimmäisessä maailmansodassa rakennuttamaan Helsingin maalinnoitukseen. Luola on louhittu 1914 ja sitä lienee ajateltu varastokäyttöön varsinaisen rintamalinjan kulkiessa noin 1 km pohjoisempaan Rajakalliolla. Varustukset jäivät keskeneräisiksi, kun jo seuraavana vuonna päätettiin rakentaa uusi linnoituskehä kauemmas keskustasta.

4. Siperia

Ennen lähiörakentamista Herttoniemessä oli maatilojen ja niiden alustalaisten lisäksi helsinkiläisten huvila-asutusta. Säätyläisperheiden keskuudessa yleistyi 1870-luvulta alkaen halu viettää kesät luonnon helmassa, kaupungin pölyn ja kuumuuden ulottumattomissa. Huviloille kuljettiin 1880-luvulta alkaen höyrylaivalla, jolla matka kaupungista kesti vain parikymmentä minuuttia. Vuoden 1936 kartassa Saunalahden rannalle on merkitty 10 asumusta ja vuoden 1965 kartassa näkyy vielä 8. Nyt yhdyskunnasta on jäljellä enää pihapuustoa: syreeneitä, omenapuita, poppeleita ja tammia.

Viimeisenä säilyi pohjoisin huvila, jota kutsuttiin Siperiaksi. Loppuvaiheessa siitä tuli yksi Helsingin pitkäaikaisimpia talonvaltauskohteita, kun aktivistit asettuivat kaupungin omistamaan, tyhjillään olleeseen rakennukseen asunnottomien yönä 17.10.2002. Nuorisoasiainkeskus teki sen jälkeen tiloista vuokrasopimuksen Vapaa katto ry:n kanssa. "Autonomisena sosiaalikeskuksena" toiminut Siperia paloi 13.6.2006.

5. Vanhankaupunginlahti

Herttoniemen rantakallioilta avautuu laaja maisema Vanhankaupunginlahdelle Kivinokan ja Fastholman välistä. Kalliot istuvat kallioiperän murroslinjalla, joka erottuu jyrkkäreunaisena Kruunuvuoresta Jakomäkeen.

Vanhankaupunginlahti on jokisuistoaluetta, josta noin puolet on rauhoitettu Natura 2000 -ohjelmassa. Alun perin suojelua ehdotti Helsingin kaupungille 1952 olympialaisissa vierailut Edinburghin herttua **Philip**, Englannin kuningattaren **Elisabet II:n** puoliso ja tunnettu lintubongari. Kansainvälisesti merkittävän linnustonsuojelualueen suojeluarvo perustuu monipuoliseen pesimä- ja muuttolinnustoon. EU:n luontodirektiivissä mainituista pesimälajeista tavataan kaulushaikara, ruskosuohaukka, ruisräikkä, valkoselkätikka, pikkulepinkäinen, peltosirkku, luhtahuitti, kalatiira sekä palokärki. Muuttoaikoina lahdella levähtää säännöllisesti 22 suojeltavaa lajia. Alueella on havaittu kaikkiaan 289 lintulajia, joista 114 on pesinyt viimeisten kymmenen vuoden aikana. Pesivien parien määrä on lähes 2500. Erikoisen sitruunavästaräkin ainoa säännöllinen pesimäalue Suomessa sijaitsee tätä nykyä Vanhankaupunginlahdella. Suojelualueen reunoilla on viisi lintutornia.

Vanhankaupunginlahden rantoja luonnehtivat laajat luhdet ja rantaniityt. Kaislikossa etenee haitallinen tulokaskasvi jättibalsami. Se on Himalajalla karaistunut ja räjähtävän palkonsa ansiosta levittää siemeniään tehokkaasti. Reunametsät ovat Uudellamaalla tyypillisiä reheviä tervaleppäluhtia, jotka vaihtuvat ylempänä kallioilla mäntyihin. Saunalahden kohdalla virkistysaluemetsien hoidossa on viime aikoina kääpäpuut jätetty pystyyn monimuotoisuuden varmistamiseksi.

Rannassa kulkee ulkoilureitti, joka yhdistyy Viikin kautta pohjoiseen Vantaanjoen varren verkostoon sekä itään Vartiokylään ja edelleen aina Sipoonkorpeen saakka. Valaistu latu on Herttoniemessä lyhimmän matkan päässä metroasemalta. Kaikkiaan Helsingissä on lähes 500 km kaupungin ylläpitämiä ulkoilureittejä. Pääkaupunkiseudun ulkoilukartta löytyy netistä ja on paperisena jaossa mm. kirjastossa.

Tietolaatikko: Itämeri

Itämeri on tilavuudeltaan maailman toiseksi suurin murtovesiallas. Se muodostui noin 7000 vuotta

sitten suolaisemmasta Litorina-merestä, kun maan kohoaminen madalsi Tanskan salmet. Itämeren syvin kohta on 459 metrissä Gotlannin länsipuolella, mutta keskisyvyys vain 55 metriä ja Suomenlahden 37 metriä. Tämä yhdessä pienipiirteisen rannikon ja saariston kanssa tekee meren ekosysteemistä erityisen haavoittuvaisen öljypäästöille ja ravinnekuormitukselle. Harvinaisia eläinlajeja ovat mm. itämerennorppa ja pyöriäinen.

Talvisin Itämeren pinnasta jäätyy 120–340.000 km² tarjoten ainutlaatuiset retkeilymahdollisuudet saaristoon. Talvimerenkulun mahdollistamiseksi Suomi hankki ensimmäisen jäänmurtajansa vuonna 1890. Kaikki talvisatamat alettiin pitää auki ympärivuotisesti vasta 1971. Nykyään kauppamerenkulun ja veneilyn käytössä Suomen rannikolla on 8200 km merkittyjä meriväyliä.

6. Hiihtäjätien tornitalot

Herttoniemeä kaupungin suunnasta lähestyttäessä maamerkinä kohoaa 10 tornitaloa kallion laella. Eturivissä ovat vuonna 1956 valmistuneet As.oy Hiihtäjän kolme 8-kerroksista rakennusta Hiihtäjätie 4:ssä. Ne, samoin kuin vuotta myöhemmin valmistuneen as.oy Hiihtäjätie 6:n, suunnittelivat **Niilo ja Kauko Kokko**. Heistä kuuluisampi Niilo Kokko osallistui nuorena teekkarina Helsingin Lasipalatsin suunnitteluun vuonna 1935 yhdessä **Viljo Revellin** ja **Heimo Riihimäen** kanssa. Kokon suunnittelemat asuinkerrostalot ovat Helsingin funktionalismin malliesimerkkejä. Herttoniemessä hänen muita töitään ovat Hiihtomäentie 36, 40 ja 44 sekä Portimopolku 3, 4 ja 6.

Hiihtäjätien päässä ovat as.oy Hiihtovuoren kolme 8-kerroksista tornia voimakkaasti porrastettuine julkisivuineen. Talot valmistuivat 1957, suunnittelija **Osmo Sipari**. Jokaisesta huoneistosta on ollut merinäköala puiden ollessa nykyistä matalampia. Sisäseiniä ei ollut lainkaan, vaan valoisa huoneet oli eroteltu kaapistoilla. Siparin muita töitä ovat Sallan kirkko ja lukuisat koulut ympäri Suomen.

Itämeren edeltäjän Limnea-meren aallot ovat kuluttaneet **muinaisrannan** noin 3000 vuotta sitten nykyisen Hiihtäjätie 4:n eteläpuolelle lähelle Itäväylää. Kooltaan 30 x 70 m:n lohkareikko on noin 12 m nykyisen merenpinnan yläpuolella. Lohkareet ovat kooltaan 0,3–1,5 m. Kohde on arvioitu näyttäväksi ja geologisesti melko harvinaiseksi. Joitakin lohkareita on aikojen kuluessa käytetty vieressä olleen rakennuksen kivijalkaan ja pengerryksiin.

7. Nuorisosäätiön talot

Yleishyödyllinen säätiö rakennuttaa ja ylläpitää vuokra-asuntoja nuorille alle 35-vuotiaille aikuisille Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) sekä Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) tuella, perustettu 1961. Talokohteita säätiöllä on kaikkiaan 47 ja niissä noin 3000 asuntoa. Hiihtäjätie 5 valmistui 1972. Täällä on säätiön toimisto sekä yhteensä 172 vuokra-asuntoa, joista suurin osa, 165 on yksioita kooltaan 23,5 m². Alapuolinen Hiihtomäentie 14 valmistui 1991, nyt yhteensä 70 vuokra-asuntoa kooltaan 23–76,5 m². Lisäksi säätiöllä on Herttoniemenrannassa kolmessa kohteessa yhteensä 246 vuokra-asuntoa.

Tietolaatikko: Herttoniemen keskustauudistus

Ennen alueliitosta 1946 Herttoniemen kyläkeskus oli nykyisen liikenneympyrän vaiheilla. Nykyisen Hiihtäjätien alkupään paikalla oli rouva **Marténin** mansikkamaa. Hänen talonsa paikalle valmistui ostoskeskus 1960, purettiin 2010. Hiihtäjätien ostari oli alkuaikoina eloisa palvelukeskittymä. Siellä olivat Osuuspankki, kodinkoneliike Metrovisio, Herttuan krouvi, Alko ja monet pikkuliikkeet sekä loppuaikoina nuorisoaktiivien Oranssin toimipiste. Ostovoiman valuessa suurmarketteihin kehitys sivuutti vaatimattoman ostarin.

Nyt eläkevakuuttaja Varma rakennuttaa kortteliin kuusi kerrostaloa, joihin tulee 176 vuokra-asuntoa, sekä kadun varteen liiketiloja. Kokonaisuus valmistuu 2013. Ostarin purku toimi samalla alkusoihtona laajemmalle Herttoniemen keskustauudistukselle. Metroasema ja bussiterminaali ovat ahtaita ja huonokuntoisia. Asukkaat kokevat alueen epäviihtyisäksi ja turvattomaksi. Kaakkoisen suuralueen porttina ja käyntikorttina toimivan kulmakunnan kaupunkikuva on hajanainen ja yleisvaikutelma apea.

Asemanseudun uudistamiseksi Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto järjesti vuonna 2008

arkkitehtikutsukilpailun, jonka voittivat **Jussi Murole** ja **Daniel Bruun** ehdotuksella "Synapsi 1". Nyt kaupunki valmistele asema- ja asemakaavamuutosta voittaneen ehdotuksen ja rakennusyhtiö Hartelan laatiman kauppakeskussuunnitelman pohjalta. Tavoitteena on kaupunkirakennetta eheyttävä, yhtenäinen ja toimiva kokonaisuus, joka nostaa Herttoniemen keskustan merkitystä. Metroasema ja bussiterminaali uusitaan. Samalla suunnitellaan runsaasti uusia liiketiloja, toimistoja ja asuntoja sekä näitä palveleva pysäköintihalli. Liikenneympyrä puretaan ja sen tilalle rakennetaan kokonaan uusi liittymä. Itäväylää lasketaan alemmas ja varaudutaan sen kattamiseen osittain. Laajasalosta tuleva liikenne ohjataan tunnelissa suoraan Kulosaaren sillalle.

Jos prosessi etenee sujuvasti, suunnitelma voisi tulla kaupunginvaltuuston käsittelyyn keväällä 2012.

8. K-supermarket Hertta

Avattu keskeiselle paikalle Herttoniemen liikennesolmuun 1998. Nykyisin ketjunsä seitsemänneksi suurin Suomessa, henkilökuntaa 50. Herttalla on kaksi ulkopuolisen tahon sertifioimaa tunnustusta: Juustoseuran kilpi hyvinhoidetusta juustotiskistä sekä K-ympäristökauppadiplomi ympäristökuormituksen pienentämisestä.

Kortteliin suunnitellaan nykyisen päivittäistavarakaupan laajennusta, asuntoja ja toimitilaa Hiihtäjätien varteen. Alueen maamerkiksi on hahmoteltu jopa 19-kerroksista hotelli- ja toimistotornia. Aikaisemmin samalla paikalla oli Herttoniemen suomenkielinen kansakoulu vuodelta 1929 sekä poliisin parakki.

9. Herttoniemen metroasema

Rakennuksen suunnittelivat **Jaakko Ylinen** ja **Jarmo Maunula**. Se otettiin käyttöön metron neitsytmatkalla kolmantena asemana aamulla 1.6.1982. Tosin nykyisellä Siilitien asemalla oli jo 1971 metron koeradana väliaikainen puulaituri.

Nykyinen metroasema tullaan purkamaan noin 2014. Uudelle asemalle tulee maantasoon lippuhalli, yhteys bussiterminaaliin sekä liiketiloja. Bussiterminaalin laiturialuetta suunnitellaan katettuna. Ylempiin kerroksiin metroaseman ja bussiterminaalin päälle suunnitellaan toimistoja tai mahdollisesti asumista. Metrokortteliin on metron tilojen lisäksi suunniteltu toimitilaa ja liiketilaa. Metroaseman ja Megahertsin korttelin välille suunnitellaan Itäväylän ylittävää jalankulkusiltaa, johon voisi sijoittua tulevaisuudessa myös liiketilaa, mikäli voimajohdot Itäväylän päältä ensin poistuvat. Metroaseman itäpäähän valmistuu automaattimetron tarvitsema uusi valvomo kesällä 2011.

Vastapäätä toimii **Herttoniemen apteekki**, joka perustettiin 1953 ja siirtyi nykyiselle paikalleen 1992.

Tietolaatikko: Metro

Sodan jälkeen Helsingin joukkoliikenteen pullonkaula oli ja on edelleen itäisten kaupunginosien työmatkaliikenne kantakaupunkiin. Sen helpottaminen tuli yhä kriittisemmäksi, kun rakentaminen eteni yhä kauemmas ja autojen voittokulku alkoi 1950-luvulla. Tukkeutuvalla Itäväylällä jonoteltiin öljynkäryisissä busseissa pahimmillaan parikin tuntia joka aamu.

Valtuustoaloite metron rakentamisesta tehtiin 1955 jo silloin pitkällisen poliittisen puntaroinnin päätteeksi. Kesti enää reilun neljännesvuosisadan, että maailman pohjoisin metro voitiin avata 1982. Sitä suunniteltiin ensin **Reino Castrénin** johdolla katuverkon alla lähellä pintaa kulkevana lähimetrana Tukholman mallin mukaan. Vuoden 1963 suunnitelman mukaan olisi Helsingissä ollut vuonna 2000 metrorataa jo 90 kilometriä ja asemia 108.

Vuonna 1968 metrotuimiston johtoon vaihdettiin kaupungin entinen apulaisbudjettipäällikkö **Unto Valtanen**. Hän pani suunnitelmat täysin uusiksi: tehtäisiin syvällä kulkeva nopea junamainen ratkaisu. Seuraavana keväänä valtuusto teki metron rakentamispäätöksen äänin 49–25. Koerata Roihupellolta Herttoniemeen valmistui 1971. Junatilaus tehtiin 1974.

Junien ulkomuodon suunnittelivat professori **Antti Nurmesniemi** ja Kalevala Korun pääsuunnittelija **Börje Rajalin**. He valitsivat kaikille tutun punaoranssin värin piristämään Helsingin

usein harmaata maisemaa. Nurmesniemi ja Rajalin tekivät yhteistyötä myös metroasemien suunnittelijoiden kanssa, jotta niistä ja itse junasta syntyisi tyylikäs kokonaisuus. Metroasemien puiset penkit suunnitteli professori **Yrjö Kukkapuro**. Varsinkin esikaupunkien asemat kuitenkin toteutettiin mahdollisimman halvalla eikä niitä ole myöskään ylläpidetty laadukkaasti.

Liikennöinti aloitettiin 1.6.1982 välillä Rautatientori–Itäkeskus. Sitä ennen oli jo ehditty aloittaa poliisitutkinta, joka johti 1987 Unto Valtasen tuomitsemiseen lahjoman vastaanotosta Siemens AG:ltä vuoden ja 9 kk:n vankeuteen. Kustannuksia metrosta oli kertynyt vuoteen 1985 mennessä kaksi miljardia markkaa.

Kiskot Kontulaan vedettiin 1986 ja Vuosaareen 1998. Radan pituus on nyt jo 21,1 kilometriä, josta 30 % tunnelissa. Länsimetroakin on suunniteltu 1950-luvulta asti, mutta vasta 1997 tehtiin ensimmäinen virallinen ehdotus asiasta Espoole. Erinäisten vaiheiden jälkeen yhteys on nyt rakenteilla, valmistunee 2014, kustannusarvio miljardi euroa. Samalla siirrytään automaattijuniin, joiden myötä vuoroväli saadaan laskemaan parhaimmillaan 90 sekuntiin.

10. Megahertsi

Kauppakeskus Megahertsi valmistui 2003, suunnittelija **Helin & co Arkkitehdit**. Nykyinen Megahertsi on ensimmäinen vaihe korttelissa, jonka tulevaisuudesta on ollut esillä kaksikin ehdotusta.

Megahertsin rakentanut YIT on jo pitkään valmistellut toimistorakentamista omistamalleen tontille Itäväylän ja Linnanrakentajantien kulmaan nykyisen asemakaavan puitteissa. Korttelin muut kolme tonttia omistaa Hartela, joka on suunnitellut niille vielä laajempaa liikekeskusta työnimellä Gigahertsi. Suunnitelmaan sisältyvät maan tasoon suuri päivittäistavarakauppa, toiseen kerrokseen erikoisliikkeitä ja katolle asuntoja sekä toimitilaa. Pysäköinti vietäisiin maan alle. Molemmissa suunnitelmissa kävelysilta yhdistää korttelin suoraan metroasemalle. Lisäksi Suunnittelijankadun jatkeeksi on suunnitteilla Itäväylän ylittävä silta, joka yhdistää Länsi-Herttoniemen ja yritysalueen sekä luo suoran reitin metroasemalta yritysalueelle.

Kun toimitilakysyntä Kaakkois-Helsingissä on ollut vaihtelevaa, on tilanne jäänyt keskeneräiseksi. Paikka on tärkeä, sillä tuleva rakennus toimii samalla koko Herttoniemen yritysalueen keulakuvana. Alueen kaavoittaja toimii koordinaattorina pyrkien löytämään eri osapuolten kannalta toimivan ratkaisun, joka olisi samalla luonteva osa Herttoniemen keskustaa sekä yritysalueetta. Kaavaluonnos on luvassa kesällä 2011 ja palautteen pohjalta työstetty ehdotus loppuvuodesta.

11. Rintamamieskerrostalot

Vuonna 1949 hyväksyttiin eduskunnassa laki, jonka mukaan voitiin myöntää lainoja asunto-osakeyhtiöille, joiden osakkaat olisivat muuten olleet oikeutettuja rintamamiestonttiin. Tällaisia yhtiöitä perustettiin 58, joista 27 Helsinkiin. Omarahoitusosuus oli vähintään 10 %. Valtio ja kaupungit myönsivät edullisia lainoja enimmillään 70 %:lle kustannuksista laina-ajan ollessa 36 vuotta, loput piti ottaa normaalein ehdoin pankkilainana.

Rintamamieskerrostaloja on Herttoniemessä kahdeksan: Hiihtomäentie 16, Mäyrätie 7 ja 9, Majavatie 7 sekä Portimopolku 6–12. Uusimpien standardien mukaan rakennettuun kerrostalohuoneistoon muuttaminen oli rintamamiehille ja heidän perheilleen kuin unelmien täyttymys.

12. Itäväylä

Seututie 170 eli Itäväylä on koko Itä-Helsingin ajoneuvoliikenteen pääväylä. Suora tieyhteys Helsinkiin aukesi 1919, kun valmistui Brändö Spårvägsaktiebolag -yhtiön raitiovaunuliikennettä varten rakennuttama puusilta Sörnäisten ja Kulosaaren välille. Herttoniemen puoleinen Naurissalmen silta oli valmistunut jo 1917. Siltamaksu oli kävelijältä 50 penniä ja kuorma-autolta 1,50 markkaa. Ensimmäinen suoria linjoja noudattanut maantie Herttoniemen halki Porvooseen avattiin 1935. Bussiliikenne sillä aloitettiin 1937. Nykyinen Itäväylä 3+3-kaistaisena valmistui 1962. Alun perin metroraiteetkin suunniteltiin kulkemaan moottoritien keskellä.

Metron valmistuttua ajoneuvomäärä kantakaupungin rajalla ei ole vuoden 1982 jälkeen juurikaan kasvanut. Kulosaaren sillalla mitattu liikennemäärä on ollut noin 65 000 ajoneuvoa/vrk, kun vastaavasti Länsiväylän vilkkaimmalla kohdalla on nykyisin noin 68 000 ajoneuvoa/vrk ilman mettoa.

Kevyt meluaite rakennettiin Länsi-Herttoniemen suojaksi vuonna 1985. Se on kuitenkin liian matala ja kaukana tiestä, joten parempaa suojausta on toivottu pitkään. Viisi metriä korkea aita metroradan ja Itäväylän väliin oli jo päätetty rakentaa, kun 2010 koettiin uusiin takaisku: Viiden miljoonan euron hankkeen kilpailutuksen hävinnyt urakoitsija haastoi kaupungin markkinaoikeuteen. Käsittely siellä voi viivästyttää aloittamista vielä parilla vuodella.

13. Teollisuusalue

Laajan teollisuusalueen sijoittuminen Herttoniemen keskiosien laaksoon on nähtävissä jo **Bertel Jungin** ja **Eliel Saarisen** Suur-Helsinki-suunnitelmassa vuodelta 1918. Siinä ehdotettiin myös rautatien rakentamista Malmilta Herttoniemen suursatamaan. Suunnitelmaa ei toteutettu, mutta yhdysrata öljysatamaa varten rakennettiin 1930-luvulla Oulunkylästä Viikin kautta, laman ansiosta edullisesti hätäaputöinä. Asemarakennus valmistui 1938 ja rata avattiin liikenteelle 8 km:n mittaisena 1.1.1939. Sen ympärille muodostui laaja teollisuusalue. Postitoimistokin sijaitsi 1940-luvulla Herttoniemen rautatieasemalla, josta lähetykset piti noutaa, samoin kuin sanomalehdet. Sunnuntaisin lehdet jätettiin postirakennuksen ulkopuolelle, jolloin ne saattoivat lennellä tuulen riepottelemina ympäri ratapihaa. Satamaradan liikenne hiljeni 1960-luvulla ja se sulkeutui lopullisesti 1992.

Nyt Herttoniemen yritysalue on Helsingin suurimpia. Työpaikkoja on nyt 10 000, ja lisää tulee alueen kehittämisen myötä. Rakennusoikeutta kaikkiaan miljoona kerrosneliötä, josta vasta puolet on käytetty. Herttoniemen tunnetuin yritys on Marimekko, jonka yhdistetty pääkonttori-tuotantotila valmistui 1974, suunnittelijoina **Erkki Kairamo** ja **Reijo Lahtinen**. Täällä toimivat myös perinteinen Ehon leipomo sekä tv- ja elokuvastudio Angel Films. Herttoniemi on Helsingin autokaupan keskus sekä monenlaisen pienkorjaamotoiminnan keidas – hämmästyttävimpänä ulkosalla toimiva Kojepaja **Saarinen** jo vuodesta 1956. Yritysalueen vetovoimaisuutta kehitetään parhaillaan osana laajempaa MetroHelsinki-hanketta. Laivalahden- ja Mekaanikonkatua kehitetään alueen halkaisevana **design-katuna**. Siitä järjestettiin 2010 yleinen ideakilpailu, jonka voittivat **Pia Sapanen** ja **Ilkka Svärd** ehdotuksella "Park Avenue". Alueella on jo ennestään kaksi Helsingin kaupungin taidemuseon kokoelmiin kuuluvaa teosta sekä yritysten itse hankkimia teoksia.

Herttoniemen pelastusasema siirtyi uudisrakennukseen Sorvaajankadulle vuonna 2006 Herttoniemenrannasta. Sen määrävahvuus on 41 henkeä ja pääkalustona palo- ja pelastusyksikkö tunnuksella H71.

14. Susitie

Herttoniemen rakentamisen alkuvaiheessa palvelut keskittyivät Susitien varteen, joka toimi samalla alueen sisääntuloväylänä. Bussi Herttoniemeen kulki Susitien kautta Karhutielle edelleen Ahmatietä päätepysäkilleen Erätorille.

Susitie 2–6 valmistui 1952, suunnittelija **Markus Tavio**. Aikakautensa korkeatasoista sosiaalista asuntotuotantoa. Huolellisesti suunniteltu ja kauniisti detaljoitu korttelikokonaisuus sisältää kolme kerrostaloa, lähikaupan myymälätilan, lastentarhan ja lämpökeskuksen. Korttelissa oli aikoinaan yleinen sauna ja itsepalvelupesula. Laaja sisäpiha on puistomainen, tosin autojen pysäköinti lohkaissut siitä osan. Rakennuksessa on Suomen Somaliliiton toimisto.

Herttoniemen vanhin kerrostalo on Susitie 12, valmistui 1948. Sen kivijalassa komeili Elannon myymälärivi, jossa oli erikseen ovet sekatavara-, liha- ja kemikaliomyymälöille. Talon kerrokset oli jaettu niin, että ylimmän omisti Kulutusosuuskuntien keskusliitto (KK), keskimmäisen Suomen Osuustukkukauppa (OTK), ja ensimmäisen asuinkerroksen osuusliike Elanto.

Karhutien kulmassa Susitie 8:ssa oli Keskon työntekijöille tarkoitettuja asuntoja, pelkkiä yksiöitä ja kaksioita. Susitie 7 valmistui 1951, suunnittelija **Martti Välikangas**. Karhutien puolella sen seinässä voi huomata vuolukivestä sommitellun norpan ja auringon. Risteystä ympäröivissä rakennuksissa on toiminut mm. kirjakauppa, K-kauppa Santalahti seuraajineen, Herttoniemen radio

ja valaisin, sen vieressä parturi, Susitien puolella kukkakauppa, suutari, Työväen säästöpankki, ravintola Trattoria, lasten vaateliike Elefantti. Kauempana Susitie 14:ssä oli kampaamo Hopeahius ja vakuutusyhtiö Suomi-Salama. Muutama talo eteenpäin oli vielä toinen suutari.

Tietolaatikko: Moderni lähiörakentaminen

Helsingin ensimmäinen asemakaava-arkkitehti **Bertel Jung** ystävänsä **Eliei Saarisen** kanssa kaavaili nykyisenkaltaista metropolialuetta jo vuosina 1915 ja 1918 Suur-Helsinki-suunnitelmissaan. Näissä Helsinkiä ympäröi puutarhakaupunkien helminauha, jota yhdistävät pikaraitiotiet ja lähijuna. Myös Herttoniemi oli esitetty suunnilleen nykyisellä paikallaan. Visiota ei päästy suoraan toteuttamaan maailmantilanteiden myllerryksessä.

Toisen maailmansodan jälkeen Helsinkiin suuntautui voimakas muuttovirta. Kaupungissa asuttiin ahtaasti, eikä uutta tonttimaata ollut saatavilla rakentamiseen. Ongelman ratkaisemiseksi Helsinki nielaisi neljä naapurikuntaansa ja kolmanneksen emäpitäjästä vuonna 1946 nk. Suuressa alueliitoksessa. Näin päästiin suunnittelemaan laajoja asuma-alueita entistä kauemmas keskustasta valtion arava-lainojen turvin. Samalla haluttiin nostaa asumisen laatutasoa. Tavoitteena oli yhdistää kaupunkielämän mukavuudet luonnonläheiseen elämään. Aikakauden tunnetuin esimerkki on Asuntosäätiön vuosina 1953–65 Espooseen toteuttama Tapiolan metsäkaupunki, mutta mm. Herttoniemi ja Roihuvuori suunniteltiin samojen ihanteiden pohjalta.

Länsi-Herttoniemen asemakaavaa hahmoteltiin Helsingin asemakaavaosastolla jo 1940. Sen viimeistelivät heti 1946 itse asemakaavapäällikkö **Birger Brunila** ja valmistelijana **Aaro Alapeuso**. Heidän työtään jatkoivat Hiihtäjätien ja Siilitien suuntiin **Väinö Tuukkanen** sekä **Irma Mikkola**, joka asui itse Hiihtomäentiellä. Periaatteina olivat rakennusten sijoittelu vapaasti maastoon sekä lähipalveluiden ja joukkoliikenteen tuominen kävelyetäisyydelle kaikista asunnoista. Alussa lähiöiden palvelut olivatkin monipuoliset, mutta vuosikymmenten kuluessa ne ovat vähentyneet ostovoiman valuessa suurmarketteihin.

Harjakattoiset talot tehtiin betonista liukuvalumenetelmällä ja ulkopinnat yleensä rapattiin. Ajalle ominaista on luonnonläheinen värimaailma sekä luonnonkiven tai tiilen käyttö yksityiskohdissa. Herttoniemessä liuskekiveä saatiin omasta louhoksesta nykyisen Roihuvuoren vesitornin läheltä.

Myös teollinen muotoilu vastasi pula-ajan haasteisiin. Pyrittiin luomaan arjen estetiikkaa, johon kaikilla olisi varaa. Tehtiin asiallisen yksinkertaisia, mutta ajattoman kauniita tarve-esineitä, joita voisi tuottaa teollisesti pitkinä sarjoina ja säilyttää niukoissa tiloissa. Huomiota kiinnitettiin mm. tuolien ja astioiden pinottavuuteen sekä yhdisteltävyyteen. Syntyi käsite Finnish Design, jonka klassikot kuten **Kaj Franckin** Kilta (nyk. Teema) ja Kartio ovat edelleen tuotannossa.

15. Herttoniemen rivitalot

Herttoniemen asemakaavassa rivitalot ja pienkerrostalot asettuvat omakotitalojen ja suurempien kerrostalojen väliin Susi-, Karhu- ja Ahmantiellä.

Karhutie 20 valmistui 1949. **Toivo Jäntin** tyyppiinrakennusten mukaan rakennettu puukerrostalo toimi alun perin Sohlbergin tehtaiden työntekijöiden asuntolina. Jäntin tunnettuja töitä ovat mm. Helsingin Olympiastadion yhdessä **Yrjö Lindegrenin** kanssa sekä Kellokosken sairaala-aluen uudistus.

Puutalo Oy:n rakentamat As.oy Herttuan talot Karhutie 25 ja 26:ssa ovat ensimmäiset tehdasvalmisteisista osista valmistetut rivitalot Suomessa. Ne valmistuivat 1949, suunnittelijoina **Toivo Jäntti** ja **Jorma Järvi**. Kaksikerroksiset huoneistot on erotettu tiilisillä palomureilla. Muu runko on koottu valmiista puuelementeistä. Rakennuksilla on yhteinen lämpökeskus, sauna, pesula ja talonmiehen asunto. Pienine asuntopihoineen yhtiö muodostaa 1950-luvun tunnelmaa henkivän kokonaisuuden. Puutalo Oy perustettiin talvisodan jälkeen tehostamaan puutalojen teollista valmistusta ja koordinoimaan alan yhteistyötä. Yhtiö kehitti puurakentamisen tekniikkaa, toimitti tyyppitaloja rintamamiestonteille kautta maan sekä harjoitti mittavaa vientitoimintaa 1950-luvulla. Jorma Järvi oli yksi aikakauden merkittävimpiä asuinrakennusten ja koulujen arkkitehteja. Hänen töitään ovat mm. Helsingin uimastadion ja Herttoniemen kansakoulu.

Karhutie 32–34:ssä oli erityisen vireä asukasyhteisö, joka järjesti yhtenäen talkoita ja monenlaisia juhlia puuhamiehenään toimittaja **Niilo Tarvajärvi**. Talon asukas oli myös Yleisradion selostusosaston apulaispäälikkö ja tuleva SKDL:n kansanedustaja **Kalevi Kilpi**. Hänen kotiinsa tuli jo 1955 televisio, neuvostoliittolainen "Temp 2". Sen antenni suunnattiin Tallinnaan, sillä langattomat tv-lähetykset Suomessa alkoivat vasta seuraavana vuonna.

Tietolaatikko: Niilo Tarvajärvi

Karhutie 32–34:ssä sekä myöhemmin Oravatiellä ja vielä Portimopolulla asui suomalaisen radioviihteen legenda, kamarineuvos Niilo Tarvajärvi (1914–2002). Hän oli koulutukseltaan tykistöupseeri ja palveli sodan aikana patterin päällikkönä, mutta siirtyi sotilasuralta radioviihteen pariin 1950. Tarvajärvi muistetaan erityisesti radio-ohjelmasta Tervetuloa aamukahville. Sunnuntaiaamuisin lähetetty makasiiniohjelma päättyi aina Tarvan sanoihin "ylös, ulos ja lenkille". Televisiolle hän teki 1960-luvun taitteessa Palapeli-ohjelmaa, jonka yhtenä osiona oli legendaarinen Laatikoleikki. Kilpailijan piti valita yksi tarjolla olevista laatikoista, joiden sisältöä hän ei tiennyt. Joissakin oli hyödyllistä tavaraa, toisissa halpaa krääsää ja yhdessä laatikossa arvokas pääpalkinto. Juontaja tarjosi kilpailijalle laatikosta rahaa ja tämän piti valita, ottaako setelit vai laatikon.

Niilo Tarvajärvi muistetaan myös yleishyödyllisistä tempauksista, joista merkittävin oli 58 poliisiauton lahjoittaminen Liikkuvalle poliisille kansalaiskeräyksen avulla vuonna 1967. Hän nousi kansanedustajaksi Kokoomuksen listalta vuoden 1970 jännittävässä vaaleissa, joissa protestipuolue SMP sai 17 lisäpaikkaa. Kekkonen hajotettua eduskunnan 1971 Tarva sai kyllikseen politiikasta ja jatkoi toimittajan töitä. Herttoniemessä kotiseutuhenkinen Tarvajärvi oli mukana jo 1957 Herttoniemen Urheilijoiden perustamisessa sekä 1980 Herttoniemi-seuran perustamisessa ja jäsenenä seuran ensimmäisessä hallituksessa.

16. Herttoniemen alakoulu

Perustettiin kansakouluna Herttoniemen kyläkeskukseen nykyisen K-Hertan lähelle 1929. Koulussa oli vain yksi opettaja, joka huolehti kaikkien luokkien opetuksesta! Herttoniemen asukasmäärän kasvaessa rakentamisen myötä myös koulu kävi pian ahtaaksi. Uuden koulun ollessa vasta rakenteilla osa luokista siirrettiin Herttoniemen Toverien hiihtomajalle, jossa sisälämpötila oli kertoman mukaan talvella alimmillaan alle +10 astetta.

Hartaasti odotettu uusi kansakoulu valmistui 1952 paikalle, jolle vuoden 1942 kaavaluonnoksissa on ilmeisesti ajateltu kirkkoa. Ikäluokat olivat niin suuria, että koulua käytiin kahdessa vuorossa. Luokkakoot olivat silti 30–40 oppilasta. Koulutalon suunnitteli **Jorma Järvi**. Se on 1950-luvun koulurakentamisen helmi ja sellaisena hyvin säilynyt, arvioitu parhaaseen luokkaan 1+. Rakennus on matala, jotta pienten koululaisten on helppo liikkua siinä ja sisätiloissa säilyy yhteys pihamaalle. Hieman vanhemmat kansalaiskoulun oppilaat käyttivät itäsiiven yläkerroksen luokkia. Kaikki kolme siipeä on sijoitettu huolellisesti kallioiselle tontille niin, että tasaiset kohdat jäävät vapaiksi. Eteläpiha on avara ja valoisa. Koti- ja kouluyhdistys on monet kerrat sitä leikkivälinein täydentänyt. Samalla kohdalla oli aiemmin suolämpäre, jossa suopursut kukkivat.

Herttoniemen ala-asteen koulu oli jo 1980-luvulla mukana tietoteknisen opetuksen kehittämisessä. Sen seurauksena koululle perustettiin tietokonekerho, jolla oli ohjattuja kokoontumisia parhaimmillaan joka ilta. Samalla vuosikymmenellä koulussa aloitettiin Montessori-pedagogiikan soveltaminen ja sitä käytiin opiskelemassa alkulähteillä Italiassa. Nykyisin koulun kaikkien oppiaineiden opetus toteutetaan Montessorin hengessä lukuvuoden mittaisten aihepiirien yhteydessä, jotka ovat luonto, kulttuuri ja yhteiskunta.

Rakennuksen mittava peruskorjaus valmistuu kesällä 2012. Silloin otetaan jälleen esiin myös herttoniemeläisen **Mikko Hovin** pronssiveistos *Pallopojat (Pallosilla)* vuodelta 1955. Hovin veistokset ovat usein herkkiä kuvauksia arkisista tilanteista. Niille on tyyppillistä viittauksenomainen ilmaisu ja leikkimielinen huumori.

Tietolaatikko: Herttoniemen ala-asteen tietokonekerho

Tietokonekerho perustettiin aikana, jolloin tietokoneet vasta tekivät tuloaan koteihin. Sen kokouksissa opetettiin tietokoneen hyötykäyttöä: ohjelmoinnin perusteita, prosessikirjoittamista ja

graafista suunnittelua. Kerran kuukaudessa kerholaiset saivat pelata yksinkertaisia tietokonepelejä. Toimintaa vetivät koulun atk-taitoiset opettajat, ulkopuoliset kerho-ohjaajat sekä näiden kouluttamat vanhemmat.

Kerhon yhtenä tarkoituksena oli myös madaltaa kynnystä päästä tutustumaan aikanaan kalliisiin laitteisiin: sen jäseniksi pääsivät kaikki halukkaat 2.–6. luokkien oppilaat. Herttoniemen ala-asteen tietokonekerhoa sponsoroivat vanhempien muodostama tukiyhdistys sekä monet yritykset. Yhdistys järjesti luentoja, joiden aiheena olivat mm. tietokonemusiikki ja tietokoneiden vaikutus lapsen kehitykseen. Luennoitsijoina toimivat alan johtavat asiantuntijat. Lisäksi julkaistiin kirja tietokoneen käytöstä ja tietokonekerhon perustamisopas, joista saatiin myyntituloja.

Nykyään tietotekniikka on kouluissa välineenä monessa oppiaineessa; erillinen tietotekniikan tunti on vain kolmasluokkalaisilla. Tietokonekerhon tukiyhdistyksen viimeisimpiä toimia on ollut kuulokkeiden hankkiminen koululle mm. kieltenopetusta tehostamaan.

17. Herttoniemen omakotialue

Jo sodan aikana tehtiin Helsingissä suunnitelmia omakotialueen perustamiseksi Herttoniemeen vain kivenheiton päähän kantakaupungista. Kun monet aikakauden rintamamiestaloalueet ovat lehtipuuvaltaisia entisiä peltoja, on tämä mäntyvaltainen ja kallioinen. Kadunnimistä Karhutie ja Ilvestie on vahvistettu vuonna 1943. Tontit muutamaa poikkeusta lukuunottamatta vuokrattiin. Asukkaista huomattava osa oli teollisuusalueen työntekijöitä ja toimihenkilöitä sekä myös rintamamiehiä. Ensimmäiset heistä aloittivat tonttiansa raivaamisen heti alueliitoksen jälkeen 1946.

Rakennusten sijainti, koko ja kattokulma oli tarkoin määritelty. Näin alueesta tuli yhtenäinen, vaikka talot ovat yksilöllisiä ja piirustuksia tekivät usein rakennusmestarit. Harvoja tyyppitaloja löytyy mm. Ilvestieltä **Veikko Leisténin** suunnittelemana. Pihasuunnitelmia laati Helsingin kaupungin puutarhaneuvoja **Elisabet Koch**, jonka hienoimpana työnä Herttoniemeä pidetään. Hänen keskeisenä ideanaan oli täällä kuten mm. Puu-Käpylässä puisto-, piha- ja katupuuston saumaton liittyminen toisiinsa luonnonmukaisen yleisvaikutelman saavuttamiseksi. Pihat on erotettu kivetyillä pengerryksillä kadun pinnasta. Kortteleiden keskellä ovat puistoina rakentamattomat kallionlaet.

Omakotialue rakentui pääosin valmiiksi 1953 mennessä. Se on poikkeuksellisen yhtenäisenä säilynyt ja arvioitu Museoviraston inventoinnissa valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Yhtenä syynä tähän on se, että tontit ovat jo alun perin pienehköjä, eikä niitä ole voitu lohkoa. Toinen on se, että asukkaat ovat pitäneet rakennuksista ja puutarhoista hyvää huolta kautta vuosikymmenten. Omakotialue suojeltiin asemakaavalla 1996. Sallittuja ovat nyt vain sellaiset toimenpiteet, jotka edistävät rakennusten ja niiden lähiympäristön säilymistä ja olennaisten piirteiden vahvistumista. Kadunvarsi on merkitty istutettavaksi. Asemakaavaa täydentävät yksityiskohtaiset rakennustapaohjeet.

Herttoniemen omakotiyhdistys aloitti toimintansa 1946. Se painottui alkuvuosina peruspalvelujen vaatimiseen viranomaisilta, alkaen katuvaloista ja postin jakelusta. 1950–60-luvuilla järjestettiin monenlaisia juhlia ja muuta vapaa-ajan virikettä. 1970–80-lukujen merkittävä saavutus on omakotialueen liittäminen kaukolämpöverkkoon pitkällisen taistelun jälkeen 1982. Katkolla olleista tonttien vuokrasopimuksista keskusteltiin kaupungin tonttiosaston kanssa 1990-luvulla ja ne uusittiin 2000, tällä kertaa 40 vuodeksi. Vuokrat nousivat aiempaan verrattuna moninkertaisiksi talon koosta riippuen. Rintamapalvelutunnuksen omaaville asukkaille kuitenkin vuokra määritettiin 20 prosentiksi täydestä maksusta. Alueen noin 110 talossa asuu nykyään niin lapsiperheitä kuin varttuneempiakin ihmisiä.

18. F. E. Sillanpään talo ja puisto

Ilvestie 4:ssä asui vuodesta 1950 Suomen toistaiseksi ainoa kirjallisuuden Nobelin palkinnon saaja **F. E. Sillanpää** (1888–1964). Talo on edelleen suvun hallussa. Korttelipuisto nimettiin kirjailijan mukaan virallisesti 1996. Se on pääosin luonnonmukainen mäntyvaltainen, mukana nuorempia lehtipuita ja pähkinäpensaita. Keskellä paljas kallioalue ja länsipuolella pieni aukio penkkeineen.

Tietolaatikko: Frans Emil Sillanpää

Hämeenkyrössä mäkituvassa syntynyt, lahjakas lyseolainen lähti Helsinkiin opiskelemaan lääkäriksi, mutta kiinnostui luonnonfilosofiasta ja tutustui Tuusulanjärven taiteilijayhteisöön. Kirjallinen ura alkoi 1916 heti esikoisteoksen *Elämä ja aurinko* sensaatiomaisen vastaanoton myötä. Sillanpäätä arvostettiin suomalaisen proosan uudistajana, luonnonkuvaajana ja tiedostamattomien tunteiden erittelijänä, joka tarkasteli ihmistä tasavertaisena osana luomakuntaa. Nobel-toiveita eläteltiin jo pitkään, kunnes syksyllä 1939 Nobel-komitean äänestyksissä hänet viimein nostettiin mm. Hermann Hessen ohii.

Seitsemässä romaanissaan ja kymmenessä novellikokoelmassaan Sillanpää kuvasi länsisuomalaista maalaiselämää impressionistiseen ja realistiseen tapaan. Talonpoikaisromaaneissaan *Nuorena nukkunut* (1931), *Miehen tie* (1932) ja *Ihmiset suviyössä* (1934) hän edusti sovinnollista näkemystä ja asettui 1930-luvun kovenevien rintamien väliin. Teoksillaan ja julkisilla puheenvuoroillaan Sillanpää pyrki edistämään kansallista sopua joutuen sekä oikeiston että vasemmiston hylkimäksi. Sillanpää oli kahdesti naimisissa ja sai yhdeksän lasta.

Talvisodan alla F. E. Sillanpää kirjoitti sanat *Marssilauluun*, josta tuli välittömästi klassikko. Laulu kohotti sotilaiden taistelutahtoa niin, että eräät kenraalit arvioivat sen vastanneen vähintään yhtä divisioonaa Suomen puolustuskyvyssä. Sillanpään oma ura ja terveys sen sijaan kärsivät väsymyksestä ja alkoholismista. Oltuaan hoidettavana hermorasituksen vuoksi Kammion sairaalassa hän palasi julkisuuteen uudistuneena. Suomen radionkuuntelijat saivat tutustua kollektiiviseen isoisään, Taataan, jonka muistelmat saavuttivat suursuosion ja erityisesti jokavuotinen joulusaarna muodostui suorastaan kansalliseksi traditioksi. Nyt hänen pääteoksiaan alettiin myös filmata elokuviksi ja kääntää lähes 30 kielelle.

Herttoniemessä Taata oli tuttu hahmo. Aikalaiset muistelevat, kuinka melkein kilometrien päästä kuuli, kun tämä kulki tietä pitkin ruskeassa samettipuvussaan kuin maalaiskylän raitilla, jakoi hauskuuttaa naapuruston lapsia ja antoi näiden vetää parrasta. Sillanpään muistokirjoituksissa 1964 jätettiin hyvästit kokonaiselle aikakaudelle.

19. Fintelligensin studio

Kettutie 4 C. Suomen tunnetuimman hip-hop-yhtyeen Fintelligensin ensimmäinen studio vuosina 1997–2011. Yhtyeen ura lähti nousuun 1999 singlellä *Voittamaton*, joka möi kultaa valloittaen uuteen vuosituhanteen valmistautuvat lähiöt. Täällä Fintelligensin MC ja tuottaja Iso H teki myös biisin *Hki 80*, jossa kerrotaan Länsi-Herttoniemen onnelasta (<http://lirama.net/song/256067>). Biisillä ja Helsinki 80 -tatuoinnillaan Iso H on nostanut Herttoniemen koko suomalaisen hip-hop-skenen tietoon ja arvostukseen.

Iso H (**Henrik Rosenberg**) on syntynyt 1979 ja käynyt koulunsa Herttoniemessä. Ensiesiintyminen mikrofoniin varressa 1996. Seuraavana vuonna Iso H perusti Fintelligensin yhdessä tulevan pitkäaikaisen yhteistyökumppaninsa Elastisen kanssa. Oman soololevyn hän julkaisi 2007. Iso H on tuottanut, äänittänyt ja miksannut paitsi omia, myös monia Rähinä Recordsin muiden taiteilijoiden levyjä.

20. Herttoniemen kirjasto

Kun Herttoniemi liitettiin Helsinkiin 1946, kaupunki sai perintönä sivukirjaston, jonka maalaiskunta oli perustanut 1930 ruotsalaiselle kansakoululle. Sitä pidettiin tuolloin auki kahtena päivänä viikossa neljä tuntia kerrallaan. Niteitä oli 976. Vuonna 1952 Herttoniemen kirjasto muutti vastavalmistuneeseen suomalaiseen kansakouluun Ahmatielle, jossa sai käyttöönsä 43 neliömetrin suuruisen huonetilan. Niteitä oli jo 2 257. Tilat kävivät pian ahtaiksi ja uusi paikka löytyi Siilitie 5:stä.

Nykyiset, varta vasten kirjastoksi suunnitellut tilat Kettutien virastotalossa valmistuivat 1972, suunnittelijoina **Kirsti** ja **Erkki Helamaa**. Viimeksi uudistettiin palvelualue ja sisustusta vuonna 2009. Kirjastossa on Helsingin taidemuseon sijoittamana taitelija **Heikki W. Virolaisen** Kalevala-aiheinen puuveistos *Marjatan pojan ylösousemus* (1964–65), jota pidettiin aikanaan peräti

epäsovinnaisena.

Herttoniemen kirjaston kokoelmiin kuuluu nyt yhteensä 27 000 nidettä. Niiden lisäksi asiakkaiden käytössä on pääkaupunkiseudun verkkokirjaston (HelMet) kautta useita miljoonia niteitä sekä erilaisia tietokantoja. Kotiseutukokoelmassa on Herttoniemi-aiheista kirjallisuutta ja mm. kaupunginosalehti **Herttoniemeläisen** vuosikerrat 1981:stä alkaen. Kirjasto lainaa myös kävelysauvoja, suksia ja muita liikuntavälineitä yhteistyössä liikuntaviraston kanssa.

Vuodesta 2005 Herttoniemen kirjasto on toiminut kaksoiskirjastona Roihuvuoren kirjaston kanssa.

Rakennuksen alakerrassa toimii **Kettutien nuorisotalo** ja yläkerrassa nuorten **päihdepsykiatrian poliklinikka** sekä Helsingin itäisen **sosiaaliaseman toimipiste**.

21. Herttoniemen sairaala

Ennen liittymistä Helsingin kaupunkiin Herttoniemessä sairaanhoitopalveluja tuotti maalaiskunnan terveyslaitos. Alueliitoksen jälkeen Herttoniemen lääkäripäivystys järjestettiin aluksi Sörnäisissä. Herttoniemen lääkäriasema valmistui 1970, tiilisen rakennuksen suunnitteli **Erkki Helamaa**. Sairaalan rakentamista sen yhteyteen toivottiin pitkään.

Erinäisten vaiheiden jälkeen sairaalan rakentaminen ratkaistiin kaupunginvaltuustossa 1984. Aikalaisten kertoman mukaan kokousta edeltävänä päivänä oli liikkeellä huhua, että urheiluseurat eivät muka haluaisi sairaalaa urheilukentän naapuriksi. Herttoniemeläiset tekivät nopeasti kirjelmän ja veivät sen peräti viidellä eri lähetyksellä valtuustoryhmille. Näin saatiin myönteinen päätös ja sairaala valmistuikin 1987 kaupungin rakennusviraston talosuunnitteluosaston suunnittelemana. Samalla terveysasema muutti Siilitien varteen uudisrakennukseen.

Nyt kaupungin omistamassa sairaalassa toimii vuokralaisena Helsingin yliopistollisen keskussairaalan käsikirurgian ja ortopedian poliklinikka ja leikkausyksikkö vuodeosastoineen. Kaupungin omia toimintoja kompleksissa ovat sisätautien poliklinikka, hammashoitola, jalkojenhoito, kotisairaala, neuvola, omahoidon tarvejakelu, fysioterapia, laboratoriotutkimuksen apuvälinepalvelu, diabeetikkojen silmäseula, akuuttisairaanhoidon vuodeosasto sekä kotihoidon tukikohta. Sairaalan aulassa on **Helena Pylkkäsen** pronssiveistos *Aatamin kylkiluu* vuodelta 1971 sekä **Kati Tuominen-Niittylän** keraaminen uniikkiteos *Lähde* vuodelta 1996.

Kettutien toisella puolella (nro 15) on Kettutien palvelutaloyhdistyksen **palvelutalo**, johon palvelut tuottaa Itä-Helsingin Lähimmäistyö Hely ry.

22. Herttoniemen yhteiskoulu

Perustettu 1924 Kamppiin nimellä Helsingin yhteiskoulu ja reaalilukio. Oppilaita oli tuolloin 134 ja opettajia 7. Yhteiskoulu tunnettiin Musikan kouluna pitkäaikaisen (30 vuotta) rehtorin **Väinö Musikan** mukaan. Seuraava rehtori **Jouko Teperi** pani vielä paremmaksi: palveli 31 vuotta! Koulu toimi aluksi Wladimirinkadulla (nyk. Kalevankatu) ja sitten Kampinkadulla, mutta kantakaupungissa alkoi jo olla pulaa koululaisista.

Kun Herttoniemen lapset alkoivat tulla oppikouluikänsä, perustettiin yhdistys keräämään varoja oman oppikoulun rakentamiseen. Se järjesti myyjäisiä ja ompeluiltoja, piti viidet lastenjuhlat Kino Herttuassa ja möi joulukortteja, kotiseutumerkkejä sekä Mikko Hovin suunnittelemaa F. E. Sillanpään rintakuvia. Kaikkiaan Herttoniemestä kerättiin 12 miljoonaa markkaa rakennuskulujen kattamiseen.

Kouluhallitus antoi 1954 Musikan koululle luvan muuttaa Herttoniemeeseen, aluksi entisen kansakoulun puutaloon. Uusi koulutalo valmistui 1957 ja koulun nimeksi tuli Herttoniemen yhteiskoulu ja reaalilukio. Rakennuksen suunnitteli **Ahti Korhonen**. Sitä laajennettiin ensimmäisen kerran jo 1960. Rehtori Teperi taisteli 1970-luvulla peruskoulu-uudistuksen aikaan kiihkeästi koulun kunnallistamista vastaan ja saikin säilytettyä Herttoniemen yhteiskoulun yksityisenä.

Yhteiskoulussa nyt 650 oppilasta peruskoulun 7.–9. luokilla ja lukiossa. Peruskoulussa on normaalin opetuksen lisäksi latinaluokka sekä liikuntaluokka, joissa näiden aineiden opetusta on tavallista enemmän. Oppilaat niille valitaan soveltuvuuskokeiden perusteella. Liikuntaluokan kuuluisin oppilas on jalkapalloilija **Mehmet Hetemaj**, joka pelaa vuonna 2011 Italian Serie B:ssä UC AlbinoLeffessä. Koulun filosofian, psykologian ja elämäntutkimustiedon opettajana toimii

kirjailija **Arno Kotro**.

Rakennuksen uusin laajennus vuodelta 2001 on saanut kansainvälistäkin kiitosta. Sen suunnitteli on koulun oma kasvatti, arkkitehti Tapio Saarelainen.

Tietolaatikko: Herttoniemen yhteiskoulun entisiä oppilaita

Pulpettia ovat kuluttaneet täällä eri aikoina mm. muusikot Olli Ahvenlahti ja Iso H, jalkapalloilija Mehmet Hetemaj, koulun oma rehtori Johanna Kallio, toimittajat Urpo Martikainen, Antti Parviala ja Eva Polttila, kansanedustaja ja Euroopan parlamentin jäsen Marjatta Stenius-Kaukonen, ministeri Juho Tenhiälä, toimittaja ja tuottaja Kari Tervo, elokuvaohjaaja Lauri Törhönen, metrojohtaja Unto Valtanen sekä päätoimittaja Jyrki Vesikansa.

Tietolaatikko: Muita tunnettuja herttoniemeläisiä

Pidemmän tai lyhyemmän aikaa ovat Herttoniemessä vaikuttaneet mm. Seppo Ahti (Bisquit), Marianne Alopaeus, Ritva Arvelo, Kaarina Hazard, Mikko Hovi, Matti Hälli, Annika ja Tove Idström, Eeli Jaatinen, Tapio Junno, Yrjö Jyrinkoski, Pirkko Karppi, Kalevi Kilpi, Viktor Klimenko, Joonas Kokkonen, Inari Krohn, Leena Krohn, Tommi Lindgren, Veijo Meri, Irma Mikkola, Mikko Oinonen, Matti Oravisto, Jarno Pennanen, Reima Pietilä, Brita Polttila, Sauvo Puhtila (Saukki), Sakari Pälsi, Matti Ranin, Saara Ranin, Timo Sarpaneva, Heikki Savolainen, Seija Silfverberg, Frans Emil Sillanpää, Niilo Tarvajärvi, Henrik Tikkanen, Pentti Tuominen, Arvo Turtiainen, Anja Vammelvuo sekä Väinö Valve.

23. Muuntajien ruusuistutukset

Helsingin Energian tulisi pitää muuntajien lähiympäristö siistinä. Herttoniemi-seura teki 2010 kaupungille aloitteen muuntajarakennuksia ympäröivien pusikkojen raivaamisesta ja ruusujen istuttamisesta käyttäen kaupunginosan nimikkoruusuja. Lajikkeen löysi **Helena Riihelä** 1970-luvulla Herttoniemen kartanon läheltä maantien varresta ja siirsi siitä juurivesan mökkinsä puutarhaan Sauvoon, josta hänen miniänsä, myös nimeltään **Helena Riihelä** toi sen tunnistettavaksi. Nyt se on yleisesti saatavilla nimillä Herttoniemi sekä Herttoniemen Helena, ja valittu Suomen Ruususeuran Vuoden ruusuksi 2009. Herttoniemi-ruusu on voimakaskasvuinen ja tekee runsaasti juuriversoja soveltuen hyvin aidanpenssaaksi. Se ei kärsi talvesta ja saa voimakkaan oranssin syysvärin. Kukkien väri on vaaleanpunainen, tuoksu voimakas ja miellyttävä.

24. Siirtolohkare

Erityisen komea, suuri siirtolohkare on tullut paikalle noin 10 000 vuotta sitten viime jääkauden jälkeisessä tulvajärvessä kelluneen jäävuoren mukana. Kiviaines on Viipurin rapakiveä, sillä ikää 1600 miljoonaa vuotta. Maailman tunnetusta rapakivestä suurin osa on Suomessa. Siksi kivilajin nimenä eri kielissä on sama sana (rapakivi). Alempana rinteessä on useita muita kookkaita siirtolohkareita.

Alueella viihtyvät mm. pikkutikka, valkoselkätikka, pohjantikka, palokärki sekä lintubongarit.

25. Hyppyrinmäen paikka

Majavtien päässä on komea näköala Vanhankaupunginlahdelle ja Viikin luonnonsuojelualueelle sekä jäänteitä vanhasta hiihtomäestä (eli hyppyrinmäestä). Herttoniemen hyppyrinmäki oli Helsingin suurin. Ensimmäinen mäki rakennettiin 1935–36. Sitä paranneltiin 1970-luvun alussa mm. jyrkentämällä alastulorinnettä niin, että K-piste saatiin 50 metriin.

Ylivoimaisen mäkiennätyksen 52 m hyppäsi 7.3.1976 roihuvuorelainen **Joonas Myllyveräjä**, joka edusti Helsingin Hiihtoseuraa. Samaan aikaan pidettiin Lahdessa Salpausselän kisoja, jonne Myllyveräjä olisi päässyt koehyppääjäksi sijoituttuaan kansainvälisissä esikisoissa 9:nneksi, mutta halusi tulla mieluummin kotimäkeen omaa seuraa edustamaan. Näyttelijänäkin tunnettu Myllyveräjä sai mäkisukset joululahjaksi 7-vuotiaana ja hyppäsi Herttoniemen hyndasta ensi kertaa 10-vuotiaana. Varhaisempia kovia nimiä mäessä olivat **Erkki Hovi**, **Veikko Kankkonen**, **Eino Kirjonen** ja **Hemmo Silvennoinen**. Hyppytorni purettiin kesällä 1976. Alastulorinne on edelleen

avoimena. Portaat tuovat alhaalta mäen päälle.

Maisemassa erottuvat maamerkit etelästä alkaen: Kivinokka, Johanneksen kirkko, Tuomiokirkko, Kyläsaaren voimalaitos, Kallion kirkko, Sörnäinen, Ylen Pasilan torni, Helsingin Veden säiliö, Arabianranta, Kuusisaari, Lammassaari, Pihlajamäki ja Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelualue. Aivan jalkojen juuressa on Herttoniemen lumenkaatopaikka. Myös tähtien sekä uudenvuoden ilotulitusten katseluun paikka soveltuu mainiosti.

26. Majavatie 11

Kirjailija ja kuvataiteilija **Henrik Tikkanen** (1924–84) tarkastelee omaa ja sukupolvensa 1950-luvun elämää osoitetrilogiassa, jonka toinen osa on nimeltään *Majavatie 11, Herttoniemi, puh. 78 035*. Siinä Tikkanen mm. katselee ylimmän kerroksen ikkunastaan mäkihyppykisoja punaviiniä siemaillen, kärsii esikaupunkielämän ikävyydestä ja aloittaa suhteen tulevaan vaimoonsa **Märta Tikkaseen**. Tämä puolestaan on kuvannut heidän myrskyisää avioliittoaan runokokoelmassa *Vuosisadan rakkaustarina*. Henrik Tikkanen tunnetaan myös Helsinki-aiheisista tussipiirroksista sekä aforismeista, joita hän itse kuvitti.

27. Hirvenpään maja

Ostaessaan Herttoniemen kartanon maat 1919 Helsingin kaupunki sai kaupan mukana myös kartanon vuokraamat huvilat nykyisessä Herttoniemenrannassa. Helsingin Työväen Hiihtäjät ry vuokrasi huvilan n:o 9 A hiihtomajaksi vuonna 1928. Rakennuksen vanhimmat osat ovat 1800-luvulta. Se oli toiminut alun perin venäläisten upseerien metsästysmajana, mistä kertoo oven yläpuolella oleva vanha keraaminen hirvenpää.

Ensimmäiset Hirvenpään hiihdot pidettiin 1929. Öljysataman rakennustöiden alettua seura sai vuokrata tontin Herttoniemen uuden hiihtomäen läheltä ja siirtää majan nykyiseen paikkaansa. Toiminta oli vilkkaimmillaan 1950–70-luvuilla. Tätä nykyä seurassa on noin 50 aktiivista jäsentä; lajeina hiihto, suunnistus sekä maastopyöräily. Lisäksi järjestetään vuosittain Hirvihölkä. Hirvenpään maja toimii HTH:n kerhohuoneena ja sitä vuokrataan perhejuhliin sekä kokouskäyttöön.

Hirvenpään majan ja Hiihtomäentien välissä on **Mustan Maijan taidepuisto**, jossa taideyhdistys International Maya ry on järjestänyt tapahtumia ja näyttelyitä. Taidepuisto avattiin uudelleen kaupungin toimesta kunnostettuna keväällä 2009. Puiston ja yhdistyksen alkuvoimana on herttoniemeläinen kuvataiteilija **Maija Hyvönen-Hussein**, jonka taidekahvila toimi Erätorin kulmalla parikymmentä vuotta ja nyt jatkaa Kivinokassa taide- ja luontokahvilana.

28. Eränkävijäntorin ostari

Erätori, Ertso. Länsi-Herttoniemen rakentamisen alkuvaiheessa Eränkävijäntori oli metsäaukio, jolla oli bussin 32 päätepysäkki. Pian siitä muodostui Herttoniemen toiminnallinen keskus. Vuosina 1956–57 toteutettiin **Eliel Muoniovaaran** suunnittelema kokonaisuus, johon kuuluvat Kettutie 4:n tornitalot ja nuolen kärkenä Erätorin ostoskeskus. Muoniovaara itse asui 3-kerroksisen toimistosiiiven päätyasunnossa. Hänen tunnetuin työnsä on Aikatalo Helsingin Keskuskadulla.

Erätorin arkkitehtuuri on arvioitu erittäin harkituksi ja viimeistellyksi. Rakennus on säilynyt ulkoisesti alkuperäisen kaltaisena ja sen arvoa lisää liittyminen harvinaisen eheään 1950-luvun asuinalueeseen. Sisäpuolelta ostari on kokenut useita muutoksia. Elokvateatteri nousevine katsomoineen purettiin television valtakauden alkaessa ja sen paikalle avattiin 1966 valintamyymälä. Kettutien puoleiset pienet liikehuoneistot on sittemmin yhdistetty suuremmaksi tilaksi. Takakulmalla on Café Erätori, nykyisin Herttoniemen ainoa kahvila.

Tietolaatikko: Erätorin elämää

Eränkävijäntorin kulmilla oli 1950-luvun lopulla todella laaja palveluvalikoima. Ostarilla toimivat mm. Fazerin leipomo ja konditoria, Seeckin lihakauppa; Elannon ja Maanviljelijäin maitokeskuksen myymälät, taloustavarakauppa, Gustafssonin siirtomaatavarakauppa, Kansallis-Osake-Pankki ja Helsingfors Sparbank sekä elokvateatteri Kino Herttua ja siihen liittyen Valion baari. Kino Herttuassa oli 373 paikkaa ja koneellinen ilmanvaihto. Sunnuntaina elokuvannäyttäjällä oli pitkä

työpäivä, sillä näytöksiä oli kaikkiaan viisi, joista kaksi lastennäytöstä. Elokuvateatteri palveli myös monien paikallisten tilaisuuksien näyttämönä. Kino Herttuan aula ja ovensuu on ikuistettu **Aarne Tarkaksen** elokuvassa *Pekka ja pätkä neekereinä* vuonna 1960. Torin kulmalla oli hieno pyörivä mainosteline.

Naapurustosta löytyivät vielä lisäksi kolmas pankki, posti, apteekki, hammaslääkäri, rautakauppa, kangaskauppa, suutari, pesula, kaksi kenkäkauppaa ja kolme kemikaliota. Levybaari oli suosittu, samoin talvella puhelinkopin vieressä nakkikioski ja kesäisin jäätelökioski. Vappuna torilla myytiin ilmapallojen lisäksi rihkamaa torikojuista. Erä-Aitasta sai lelut, astiat ja lahjaesineet. Kioski Erätori on nyt ketjun rattaissa, mutta aivan viimein saakka **Raine "Rane" Veijalaisen** pyörittämänä se oli paljon enemmän kuin kioski: eräänlainen herttoniemeläisten olohuone, jossa käytiin kahvilla, luettiin lehtiä ja iskettiin tarinaa.

Tärkeä paikka oli aikoinaan myös Kienasen valokuvaamo. "Kienasen täti ja setä" ikuistivat Herttoniemen perhetapahtumat: häät, ripillepääsy, ylioppilaaksitulot. Heidän tyttärensä **Marita Kienanen** sittemmin jatkoi liikettä, joka lopetti pari vuotta sitten. Talon seinässä Portimonpolun varressa oli lasivitriini, jossa aina uusimpia otoksia näytillä. Siinä saivat muutkin kuin kuvattavien lähipiiri iltakävelyillä nähdäkseen juhlahetkien kuvia.

OHEISKOHTTEET :

29. Väinö Valve

Näätätien ja Oravatien kulmauksessa (Oravatie 49) asui viimeinen jääkäri, kenraali **Väinö Valve** (1895–1995). Talon on piirtänyt **Heikki Sirén**. Väinö Valveen puisto nimettiin Oravatien ja Siilitien väliin 7.9.2010 ja samalla metroasemalle johtavan kävelytien varteen pystytettiin Valveen muistomerkki.

30. Urheilukenttä

Rakennettiin 1954. Käyttäjiä mm. Herttoniemen Toverit, perustettu jo 1920. HerTon naiset voittivat jalkapallon Suomen Cupin kolmesti peräkkäin 1987–89 ja **Anu Toikka** valittiin Suomen parhaaksi pelaajaksi. Kentän rakennustöiden yhteydessä paikalta löytyi 19 000 vuotta vanha mammutin olkaluu.

31. Uudet hyppyrimäet

Herttoniemen toinen hyppyrimäki rakennettiin 1962, uudistettiin nykymuotoon 1976. Sen vieressä oli **Pertti "Spede" Pasasen** kehittämä linkomäki, jonka paikalla nyt lumilautailijoiden half-pipe. Muovitetut hyppyrimäet ovat ympärivuotisessa käytössä, K-pisteet 15, 22 ja 44 metriä.

32. Helsingin maalinnoituksen redutti

Mäen huippua kiertävistä maavalleista muodostuva jalkaväen tuliasema vuodelta 1914 liittyy venäläisten ensimmäisessä maailmansodassa rakennuttamaan Helsingin maalinnoitukseen. Kasvillisuutta raivattiin 1990-luvulla rakenteiden säilyttämiseksi. Muinaismuistolain suojaama kohde.

33. Palstaviljelyalue

Herttoniemi-seura hoitaa kaupungin omistaman palsta-alueen vuokraamista. Palstat ovat aarin eli sadan neliömetrin kokoisia ja hyvin suosittuja: Jonossa on toistasataa halukasta, kun alueen 180 palstasta vain muutama vapautuu vuosittain.

KIRJALLISUUTTA:

Aikamatka metrolla (Helsingin kaupunginmuseo 2000)

Riitta Astikainen ja Riitta Heiskanen ja Raija Kaikkonen (toim.): Elämää lähiössä (Sanoma Oy 1997)

Olavi Haiami: Rintamamiehet rakentajina Helsingissä. Vuoden 1945 maanhankintalain toteutuminen Helsingin kaupungissa. (2010)

Yrjö Harvia: Erikoisselvitys Herttoniemen liitosalueesta (Valtioneuvosto 1936)

Anne Horo, Maria Karisto ja Riitta Salastie: Korsutieltä Näätäkujalle. Helsingin jälleenrakennuskauden pientaloalueet. Osa II. KSV 2003, sivut 22–24

Pirkko-Liisa Louhenjoki-Sohlman: Koti kallioilla. Hiihtäjätie 6 (2007)

Lähiympäristön suunnitteluohje (KSV 1994)

Eva Packalén: Herttoniemi: Kylä, kartano, kaupunginosa (Helsingin kaupunginmuseo 2008)

Lauri Putkonen: Herttoniemen rakennettu ympäristö (KSV 1994)

Antti Salla: Kallioperän ja maaperän arvokkaat luontokohteet Helsingissä. Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2004.

Sari Saresto, Anne Salminen, Mira Vierto: Ostari. Lähiön sydän. Helsingin kaupunginmuseo 2004.

Tapio Tolmunen: Tunnelijunasta suosikiksi – Helsingin metro 25 vuotta. HKL 2007.

Tero Tuomisto: Herttoniemen sos.dem. yhdistyksen 85 toiminnan vuotta (2002)